

Razoružanje — osnovna pretpostavka mira u svetu

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija i drug Tito lično u govoru na sastanku šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja u Kolombu, inicirali su sazivanje Specijalnog zasedanja Generalne skupštine o razoružanju. Cilj je da se dosadašnji propusti i nedovoljni rezultati u obustavljanju trke u naoružanju iznesu u svojoj složenosti pred taj najreprezentativniji skup međunarodne zajednice, da bi se predložile i realizovale prave mere za obustavljanje trke u naoružanju koje bi dovele do razoružanja. Ta naša inicijativa je prihvaćena od svih nesvrstanih zemalja; dobila je veliku podršku na samoj Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija prošle godine, tako da je jednoglasno usvojena Rezolucija o sazivanju Specijalnog zasedanja Generalne skupštine o razoružanju u 1978. godini.

Jugoslovenska delegacija je bila veoma aktivna u stvaranju koncepcije za Specijalno zasedanje u okviru grupe nesvrstanih zemalja u Njujorku, i upravo je uspešno završen prvi sastanak Pripremnog komiteta u kome je grupa nesvrstanih zemalja predložila dnevni red, sa izvesnim modifikacijama, usvojen konsensusom.

Tako se nalazimo na početku velikog rada na problemu razoružanja u Ujedinjenim nacijama. Zašto tome radu pridajemo tako veliki značaj i zašto je Jugoslavija bila jedan od inicijatora sazivanja ovakvog značajnog skupa?

Poznato je da su trka u naoružanju i nedovoljni rezultati u pravcu razoružanja jedan od glavnih razloga nestabilnosti i nezadovoljavajućeg stanja u međunarodnim odnosima. Nedostatak pravog proboja na putu ka razoružanju i nedostatak političke volje kod velikih sila da se obustavi trka u naoružanju ostavljaju duboke psihološke deprimirajuće tragove na čitavu međunarodnu situaciju i pred-

stavljaju uzrok mnogobrojnih trzavica, nadmetanja i stvaranja novih kriznih žarišta u pojedinim delovima sveta.

Problem zaustavljanja trke u naoružanju postavlja se, u stvari, u tri različita vida u sadašnjoj epohi međunarodnih odnosa. To je najpre zaustavljanje daljeg porasta nagomilanog nuklearnog oružja od strane velikih sila, tj. pitanje nivoa naoružanja koji je već postignut u svetu; drugo, to su ogromni troškovi za naoružanje koji se odvajaju svake godine za održavanje strahovito razornog arsenala kod velikih sila; treće pitanje, koje sada poprima sve veće karakteristike nadmetanja i utiče na stvaranje novih žarišnih kriza, je trgovina i transfer naoružanja, u čemu opet najviše učestvuju velike sile. U sva tri ova oblika problem zaustavljanja trke u naoružanju predstavlja ogromno opterećenje za međunarodne odnose.

Uzmimo samo nekoliko ilustracija koje pokazuju u kakvoj se situaciji nalazi međunarodna zajednica, uprkos pojedinim pokušajima da se raznim sporednijim merama na pregovaračkim forumima donesu izvesne međunarodne konvencije i ugovori o zabrani pojedinih vidova naoružanja. Nivo naoružanja, prema procenama nekih eksperata, doveden je do tako strahovito razornog kapaciteta da se procenjuje da velike sile imaju u nuklearnim arsenalima nagomilano nuklearno oružje čija je razorna snaga ravna ekvivalentu od milion i dvesta hiljada atomskih bombi tipa Hirošima. Znamo kakve je porazne rezultate imala prva eksplozija atomske bombe ne samo na živote i stradanje stanovništva Hirošime, nego za otvaranje nove trke u naoružanju i za početak epohe hladnog rata u međunarodnim odnosima. Tako strahovita razorna moć u rukama nuklearnih sila predstavlja opterećenje ne samo za međunarodne odnose, već i za savest čovečanstva koje ne može da se pomiri sa situacijom da sedi ne na nekom naivnom »buretu baruta« — ranijem sinonimu opasnosti za rat, već na planeti koja može bukvalno da bude razneta.

Troškovi za naoružanje doživeli su fantastične razmere: 1975. godine utrošeno je na naoružanje trista milijardi dolara. U zadnjih petnaest godina, od 1960. do 1975. opšti troškovi naoružanja, prema procenama generalnog sekretara Ujedinjenih nacija Kurta Valdhajma, iznose oko tri hiljade milijardi dolara. To je ogromna količina materijalnih sredstava utrošena na besmisleno dalje nagomilavanje nuklearnog i drugog vojnog potencijala u trenutku kada se svet suočava sa značajnim teškoćama svog ekonomskog razvoja, i kada bi se sumom jednogodišnjih troškova za naoružanje moglo pomoći zemljama u razvoju u eliminisanju brojnih problema u ekonomskom i socijalnom razvoju.

Trgovina naoružanjem zauzela je glavno mesto u specifičnoj politici velikih sila. Gde god se pojavi opasnost od međunarodnih sukoba, gde god postoje sporovi među pojedinim zemljama, velike sile nude svoje oružje, naravno uz velika materijalna i finansijska sredstva. Prodajom oružja one prodiru i nastoje da utiču na pojedine regione radi svog nadmetanja. U opštoj svetskoj trgovini oružjem SAD i SSSR učestvuju sa oko 80%. Ako tome dodamo i druge liferante oružja i ostalih većih sila kao što su Francuska, V. Britanija, SR Nemačka, videćemo da se to nadmetanje, koje predstavlja ogromno opterećenje za međunarodne odnose, u stvari alimentira od industrijski najrazvijenijih zemalja koje imaju ulogu velikih sila i takve ambicije. Na desetine milijardi dolara troši se na unošenje najmodernijih vidova naoružanja u najeksplozivnija područja sveta — u područje Bliskog istoka i Persijskog zaliva, gde Iran, Saudijska Arabija, Izrael, ta tri velika kupca naoružanja, godišnje troše oko 15—20 milijardi dolara na jačanje svojih vojnih potencijala. To oružje će naravno jednoga dana biti uzrok još dubljih sukoba na tome području, tako vitalnom za međunarodne odnose u celini.

To su bili razlozi zbog kojih smo se sa ostalim nesvrstanim zemljama zabrinuli zbog daljih negativnih uticaja ovakvih manifestacija u oblasti trke u naoružanju na međunarodne odnose i zbog čega je naš predlog o sazivanju Specijalnog zasedanja Generalne skupštine bio prihvaćen sa toliko entuzijazma od svih malih i srednjih zemalja, bez obzira da li su nesvrstane ili ne.

Specijalno zasedanje treba ne samo da razmotri opštu situaciju u svetu nego i da predloži konkretne mere za obustavljanje trke u naoružanju i za kretanje u pravcu pravog razoružanja. Mi za njega treba da se pripremimo i damo niz predloga i sugestija kako da međunarodna zajednica u ovakvim novim uslovima priđe radu na razoružanju. Od Jugoslavije i naših nesvrstanih prijatelja se mnogo očekuje.

Međutim, neki od njih imaju prioritetnije zadatke u svojoj unutrašnjoj i spoljnoj politici i problemu razoružanja ne mogu da priđu na dublji i studiozniji način kao zemlje koje su tom problemu posvećivale više pažnje. Zato i sa tog stanovišta moramo biti jedan od nosilaca ideja o razoružanju, »snabdevati« činjenicama, analizama, podacima i predlozima naše nesvrstane saveznike, nosilac u borbi za pravu koncepciju i efikasan rad kako bi rezultati Specijalnog zasedanja dali zapažen doprinos. Zbog toga je Savezni sekretarijat za inostrane poslove duboko zainteresovan da sarađuje sa svim jugoslovenskim naučnim institucijama, naučnicima i stručnjacima koji

proučavaju probleme razoružanja, da bi se dubljom analizom tekućih pojava u tom vitalnom području međunarodnih odnosa moglo doći do novih ideja i sugestija za dnevni red Specijalnog zasjedanja.

Pre izvesnog vremena završio se prvi sastanak Pripremnog komiteta za Specijalno zasjedanje o razoružanju u Njujorku. Usvojen je dnevni red, skoro identičan onom koji su nesvrstane zemlje predlagale od prvog početka ideje o Specijalnom zasjedanju i što je došlo do izražaja i u odgovoru vlade SFRJ generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija od 12. aprila 1977. godine. Pripremni komitet je uspešno obavio taj deo posla — ali sada treba pripremiti jugoslovenske i uopšte stavove nesvrstanih zemalja o svim pitanjima koja su vezana za dnevni red. To je svakako dug i naporan posao koji nas očekuje, u kome se moramo svi angažovati. Savezni sekretarijat za inostrane poslove ne samo da pridaje veliku važnost ovom prvom savetovanju, već ga smatra početkom dubljeg, organizovanijeg rada na problemima razoružanja, u čemu očekuje pomoć i Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu i drugih jugoslovenskih institucija, fakulteta, stručnjaka, jer se svi nalazimo na zajedničkom poslu zaoravanja novih brazdi na putu razoružanja, na zadacima koji će preokupirati Ujedinjene nacije i međunarodnu zajednicu dobar niz godina koje su pred nama.